

Lausunto valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2025

Eduskunta
Hallintovaliokunta
Valiokunnan kokous 10.10.2024

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokan määrärahataso on noin 8,45 mrd. euroa. Määrärahamuutokset aiheutuvat ensisijaisesti hallitusohjelman mukaisista lisäyksistä sekä sopeuttamistoimenpiteistä. Hallitusohjelman mukaisia lisäyksiä ovat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen vahvistaminen sekä toisen asteen koulutuksen kehittäminen.

Keskeisimpiä sopeuttamistoimenpiteitä vuonna 2025 ovat valtionavustusten tason aleneminen 60 milj. eurolla sekä hallitusohjelman mukaisen tuottavuusohjelman ja toimintamenojen vähennys noin 30 milj. eurolla. Ensi vuodelle päätetyt valtionavustusten sopeutukset jakautuvat toisen asteen ammatillisen koulutuksen rahoitukseen (20 miljoonaa euroa), Opetushallituksen jakamiin valtionavustuksiin (5 miljoonaa euroa), taiteen ja kulttuurin rahoitukseen (17,4 miljoonaa euroa), tieteen edistämisen valtionavustuksiin (4 miljoonaa euroa) ja nuorisotyöhön ja liikuntaan (13,7 miljoonaa euroa).

Tuottavuussäästöjä ja muita toimintameno säästöjä vuodelle 2025 kohdistuu yhteensä 29,8 milj. euroa. Niistä 14,6 milj. euroa toteutetaan lakkauttamalla opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutuksen erillisrahoitus, 10 milj. euroa vähentämällä kertaluonteisesti Opetushallituksen käyttöön asetettuja valtionavustuksia sekä vähentämällä virastojen perustoimintamenoja 5,2 milj. euroa.

Opetusministerin vastuualue

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön vastuualueilla talousarviossa on merkittäviä panostuksia laadukkaiden ja tasa-arvoisten palveluiden järjestämisen edellytyksiin sekä kehittämistoimintaan.

Opetusministerin vastuulla olevien varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen rahoituksesta valtaosa sisältyy valtionvarainministeriön pääluokkaan osaksi kuntien peruspalveluiden rahoitusjärjestelmää.

Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen ehdotetaan hallitusohjelman toimenpiteiden vuoksi 50 milj. euron lisäystä vuodelle 2025. Määrärahalisäys kohdistetaan hallitusohjelman mukaisesti perusopetuksen vahvistamiseen, eli mm. oppimisen tuen uudistamisen toimenpiteisiin, yksityisten opetuksen järjestäjien rahoituksen nostamiseen 100 prosenttiin sekä perusopetuksen vähimmäistuntimäärän kasvattamiseen 3 vuosiviikkotunnilla siten, että äidinkieleen osoitetaan kaksi vuosiviikkotuntia ja matematiikkaan yksi vuosiviikkotunti. Toimenpiteeseen osoitetaan peruspalvelujen valtionosuuteen lisäyksenä noin 8,6 milj. euroa vuodelle 2025.

Esi- ja perusopetuksen tuen uudistuksen tavoitteena on turvata riittävä tuki sekä vähentää opetushenkilöstön hallinnollista taakkaa. Uudistuksen myötä oppimisen tukea on oltava tarjolla yksilöllisesti ja oppilaan tarpeita vastaavasti. Toimenpiteestä kuntiin kohdistuu noin 38,2 milj. euroa vuonna 2025. Määräraha sisältyy vm:n pääluokkaan momentille 28.90.30.

Yksityisten perusopetuksen järjestäjien kotikuntakorvaus nostetaan 100 prosenttiin. Toimenpiteeseen osoitetaan peruspalvelujen valtionosuuteen lisäyksenä n. 4,5 milj. euroa. Menojen kasvu korvataan kunnille peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta 6-vuotiaiden, 7–12-vuotiaiden ja 13–15-vuotiaiden laskennallisten kustannusten suhteessa.

Vapaan sivistystyön kielikoulutukseen lisätään 5 milj. euroa siten, että määräraha kohdennetaan koskemaan maahanmuuttajanaisia. Määräraha jaetaan valtionavustuksina ja siitä kohdistuu kuntiin n. 2,0 milj. euroa. Lisäksi koulukiusaamisen vastaiseen työhön osoitetaan 5 miljoonaa euroa ja varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaa pyritään helpottamaan luomalla varhaiskasvatukseen täydennyskoulutusmalli, johon osoitetaan 6 miljoonaa euroa. Ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen tarjontaa vahvistetaan miljoonalla eurolla.

Ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen ehdotetaan 1,370 miljardia euroa, mikä on 48 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Talousarvioesitykseen sisältyy pääosin valtionosuusmäärärahaa ammatilliseen koulutukseen 2,067 miljardia euroa ja lukiokoulutukseen 904 miljoonaa euroa. Luvut sisältävät ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen valtionrahoituksen lisäksi kuntarahoitusosuuden, jonka osuus on ammatillisessa koulutuksessa 1,095 miljardia euroa ja lukiokoulutuksessa 570 milj. euroa. Ammatillisen koulutuksen määrärahaan sisältyy myös valtionavustuksina myönnettävää strategiarahoitusta 3 milj. euroa.

Ammatilliseen koulutukseen kohdistuu vuonna 2025 yhteensä 120 miljoonan euron sopeutustoimet. Pohjalla on kehysriihessä sovittu 100 miljoonan euron sopeutus, johon budjettiriihen päätöksen myötä lisätään edellä todetun mukaisesti 20 miljoonaa euroa. Säästö toteutetaan siten, että rahoituksen ja opiskelijapaikkojen vähennyksiä ei kohdenneta perusopetuksen päättävien nuorten eikä vailla ammatillista perustutkintoa olevien koulutukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö vähentää koulutuksen järjestäjien rahoituksen perusteena olevien tavoitteellisten opiskelijavuosien määrää ja varmistaa ohjauksella, että vähennykset kohdistetaan erityisesti aikuisille, jo toisen asteen ammatillisen perustutkinnon tai korkeamman asteen tutkinnon suorittaneille, järjestettävään ammattitutkinto- ja erikoisammattitutkinto- sekä perustutkintokoulutukseen. Tämän vaikutus kuntatalouteen on 78 milj. euroa.

Opiskelijan oikeutta oppimisen tukeen vahvistetaan ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa mukaan lukien tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUV). Tarkoitukseen ehdotetaan molemmille sektoreille pysyvää 10 milj. euron lisärahoitusta. Tavoitteena on sujuvoittaa nivelvaiheen koulutusvalintoja, vähentää koulutuksen keskeyttämistä, parantaa opiskelijoiden edellytyksiä tutkinnon suorittamiseen ja vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointia.

Hallitus on linjannut toimenpiteistä normikevennyksiksi ja muiksi toimiksi kuntien maksutulopohjan vahvistamiseksi. Ammatillisessa koulutuksessa kevennetään henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laatimisprosessia ja luovutaan osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman laatimisvelvollisuudesta. Lukiokoulutuksessa luovutaan opetussuunnitelmaan perustuvan vuosisuunnitelman laatimisvelvollisuudesta sekä kevennetään kodin ja oppilaitoksen yhteistyövelvoitteita. Toimet normien purkamiseksi vähentävät ammatillisen koulutuksen rahoitusta 4 milj. euroa ja lukiokoulutuksen rahoitusta 1 milj. euroa. Vähennyksestä osa kohdistuu kuntatalouteen.

Hallituksen kehysriihessä päättämää toisen asteen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuden rajausta ei toteuteta. Korvaavina säästötoimina vuonna 2025 vähennetään ammatillisen koulutuksen strategiarahoituksen määrää 4 milj. eurolla sekä ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen hankerahoitusta 2 milj. eurolla. Vuodesta 2026 lukien rahoituksen vähennys on yhteensä 12 milj. euroa.

Tiede- ja kulttuuriministerin vastuualue

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan noin 535 miljoonaa euroa, mikä on 20,6 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa.

Taiteen ja kulttuurin rahoitukseen kohdistuvat uudet säästöt jakautuvat esittävän taiteen ja museoiden valtionosuuksiin (10,9 miljoonaa euroa) ja taiteen ja kulttuurin edistämisen valtionavustuksiin (6,5 miljoonaa euroa). Säästöt kohdennetaan tavalla, jolla vaikutus taiteen ja kulttuurin tekemiseen on mahdollisimman pieni. Säästöjä ei myöskään kohdennettaisi hallitusohjelman painopisteenä olevaan lasten ja nuorten kulttuuriin.

Taiteen ja kulttuurin toimialan valtionosuuksiin sisällytetään lakisääteiset indeksikorotukset.

Liikunta-, nuoriso- ja urheiluministerin vastuualue

Liikuntatoimen määrärahoihin ehdotetaan noin 155 miljoonaa euroa, mikä on 11 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa.

Liikunnallisen aktiivisuuden lisäämiseen on varattu hallituskaudeksi vuosittain 20 miljoonaa euroa, josta arviolta puolet kohdistuu kunnille. Määrärahalla toteutetaan liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollista ohjelmaa. Liikuntaa ja huippu-urheilua edistetään hallitusohjelman mukaisesti kiinnittäen erityistä huomiota tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja vastuullisuuden vahvistamiseen.

Liikuntapaikkarakentamisen avustuksia vähennetään valtionavustussäästöjen vuoksi 9,2 milj. eurolla 17,5 milj. euroon vuonna 2025. Vähennyksestä yli puolet arvioidaan kohdistuvan kuntiin.

Nuorisotyön määrärahoihin ehdotetaan noin 71 miljoonaa euroa, joka on noin 3 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa. Nuorten hyvinvointia tuetaan hallitusohjelman mukaisesti. Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hallituksen kehysriihessä päättämästä poikkihallinnollisesta 5 miljoonan euron nuorisopaketista kohdennetaan miljoonan euron pysyvä lisäys kuntien nuorisotoimille koulu- ja oppilaitosnuorisotyön hankkeisiin.

Nuorisotyöhön kohdistetaan myös menosopeutuksia 4 miljoonaa euroa. Nuorisotyön sopeutuksissa huomioidaan kansalaisjärjestöjen nuorisotoiminnan sekä lasten ja nuorten harrastustoiminnan edellytysten turvaaminen.